

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

והיה עקב תשמעונו (ז, יב) - מנין המלים שבשפת הדברות בגימטריה 172, מנין עקב, כי יש לשמע לכל המצוות. (פנח רזא)

עקב - לפני כל דבר שהאדם עושה, תשמעונו - עליו לשמע אם זה רצון ה'. (רמ"ל מסאטוב)

והסיר ה' מקומו כליה (ז, טו) - חז"ל אמרו, שמי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך לחכם ויבקש עליו רחמים. מקומו כל חלי ראשי תבות חכם וסופי תבות ילך. (עונג לשבת)

כליה גימטריה צ"ה, כנגד צ"ח הקללות שבכתיב תבוא שה' יסיר אותן. (רבעו אפרים)

וכלימדו מצרים... לא ישמם בה (שם) - חז"ל אמרו שימה אפלו בלשהו, נתינה בכוח. אפלו בלשהו ממכות מצרים לא ישמם בה. (הנצי"ב)

אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת (ח, ט) - אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת ראשי תבות אבות. ברזל ראשי תבות בלהה, רחל-רבקה, זלפה, לאה. בזכות האבות והאמהות זוכים לארץ אשר לא-תחסור כל בה. (בעל הטורים)

מה ה' אליה שאל מעמך (י, יב) - ה' מבקש מהאדם שיהיה ענו, בבחינת מה. (הבעש"ט)

אמרו חז"ל "איהו שוטה שוטה המאבד מה שנותנים לו". מי שמאבד את ה'מה' שבו, היא הענינה, הוא שוטה. (רבי ישראל מרוזין)

אתיה אליה שאל מעמך (י, יב) - תירא בגימטריה תורה, בתורה יבוא האדם ליראה. (בעל הטורים)

מרשית השנה ועד אחרית שנה (יא, יב) - מרשית כתוב בלי אל"ף, אותיות מתשרי. בחדש תשרי, נקבע ביצד תהיה שנתו של האדם מתחלתה ועד אחריתה. (בעל הטורים)

בשבתה בביתה וכלכתה בדרך (יא, יט) - צריך האדם ללמד את בניו ללכת בדרך ה' כשהוא יושב בביתו בעולם הזה, כדי שבניו ימשיכו בדרך זו גם כאשר ילך בדרך כל הארץ ויפטר מן העולם. (חת"ם סופר)

ספורים בפרשה

ואכלת ושבעת (ח, י)

נגיד גדול נכנס פעם אל המגיד ממזריטש ובתוך דבריו ספר לו, כי ממעט הוא באכילה ומסתפק בפת במלח. גער בו המגיד וצוהו לאכל בשר ולשתות יין בדרך העשירים. לאחר שיצא הנגיד מלפניו, הסביר המגיד לתלמידיו התמהמים: "אם יאכל נגיד זה בשר וישתה יין, יתן לעני לפחות פת במלח. אולם אם הוא בעצמו יאכל לחם פשוט, יחשב שלעני די באכילת אבנים..."

ואמרת בלבבך פחי ועצם ידי עשה לי את-החיל הזה (ח, יז)

רבי לוי יצחק מברדיטשוב, ראה פעם איש אחד בשוק כשהוא נחפו בדרך. שאלו הרבי לפשר מרוצתו והלה השיב: "רודף אני אחר מזונתי ופרנסת אנשי ביתי". אמר לו הצדיק: "ומנין לך שפרנסתך הולכת לפניך, שאתה רץ אחריה להשיגה? אולי נמצאת היא מאחוריה ונמצאת בורח ממנה..."

ועצר את-השמים ולא יהיה מטר (יא, יז)

בבית מדרשו של הבעל-שם טוב עמדו והתפללו בשנה אחת, שהיתה שנת בצורת ולא ירדו גשמים. אחד מפשוטי העם, התפלל בדבקות וכשקרא קריאת שמע קרא בקול זעקה ובדמעות שליש את הפסוק "ועצר את-השמים ולא יהיה מטר". לאחר התפלה, שאל הבעל-שם טוב את היהודי מה היתה פונתו בפסוק, והלה הסביר בתמימות, כי פרש את המלים ועצר את-השמים מלשון סחיטה, כמו עצירת זיתים, וכשהקב"ה יסחט את השמים, אזי לא יהיה מטר למעלה והכל ירד למטה. שמח הבעל-שם טוב ואמר, שהגזרה התבטלה בזכות תפלתו הזכה והתמימה.

וכתבתם על-מזוזות ביתה ובשעריה. למען ירבו ימיכם וימי בניכם (יא, כ-כא)

פעם זמן אליו רבי יהושע ליב דיסקין כמה מסופרי הסת"ם שבירושלים, ובקש מהם לעבר מבית לבית ולבדק את המזוזות שבפתחים. את שכר הסופרים, צוה לתת מקפת בית היתומים, שהקים בתרים בפני המיטיון שפעל לצוד נפשות בירושלים. התפלאו המקרבים על נטילת השכר מקפת בית היתומים אך רבי יהושע ליב הראה להם את סמיכות הפסוקים בין **וכתבתם על-מזוזות ביתה ובשעריה לבין למען ירבו ימיכם וימי בניכם**, לרמז שהזהיר במזוזה מאריך ימיו וימי בניו. גדאי אפוא להתקין מזוזות כשרות מקפת היתומים, כדי שיארכו בני העיר ימים ויתמעטו היתומים.

למען ירבו ימיכם... על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת (יא, כא)

כשהגן רבי אליהו יוסף מדרובין ברבנות פולוצק, נחלה במחלה קשה והרופאים לא מצאו לו תרופה. עין הרב במחלתו ומצא, שנוחלקו הבית יוסף והרמ"א בהנהגתו אם קרה כעין זה בבמה, הבית יוסף מכשיר והרמ"א מטרף. אמר רבי אליהו יוסף: "הרי בארץ ישראל הבית יוסף הוא מרא דאתרא והלכה כמותו, אסע לשם וגם בענין זה תהיה ההלכה כמותו". עשה כן, עלה לירושלים והאריך בה ימים יותר מעשרים שנה ונפטר בשנת תרכ"ה.

היה היה

ולמדתם אתם את-בניכם לדבר גם

אחד מגאוני ישראל בדורות האחרונים, היה הרידב"ז, רבי יעקב דוד וילובסקי מפרש הירושלמי. שנים רבות ישב על פסא הרבנות בערי הגולה בהן העיר הגדולה סלוצק, והנהיג את עדתו ברמה. בערוב ימיו, עלה לארץ הקודש והתישב בצפת העתיקה, בה נפטר לפני מאה שנה בדיוק, בראשית שנת תרע"ד.

יום אחד, בו חל יום הזכרון של אביו, יצא הרידב"ז מבייתו אל עבר בית הכנסת הסמוך, כדי לירד לפני התבה בתפלת מנחה לטובת נשמת אביו המנוח. היה זה ביום קר וסגרירי, ושלג כבד פסה את פני העיר צפת, למודת השלגים והקר. בהגיעו אל בית הכנסת לאחר מאמץ רב בשלג העמוק, היה בית הכנסת ריק מתפללים שהתקשו לצאת מבייתם בקו העז, והרב ישב להמתין עד שיהאספו אנשים לתפלה.

הפליג הרב במחשבותיו, התרפק על זכרונות לדותו, עד שעניו מלאו דמעות והוא פרץ בבכי חרישי. בינתיים, התאספו מספר מתפללים שיצעו כי היום חל יום הזכרון של אבי רבם האהוב, ונבחרו לשמע את בכיו. אחד המתפללים, שהיה מקורב אל הרב, נגש אליו ונסה להשיב את רוחו הנסערת: "כבוד הרב, מדוע נפלה רוחו? והרי אביו המנוח היה איש זקן כבן שמונים בשעה שהתבקש לשייבה של מעלה, וכבר עברו מאז כמעט חמשים שנה, ומדוע אפוא מתאבל הרב על הסתלקותו?"

הרים הרידב"ז את עיניו הדומעות והחל לספר באוזני המתפללים: בהיותי ילד קטן, למדתי אצל המלמד רבי חיים סנדר, שהיה המלמד הטוב ביותר בעירי. אבי לא חסך כל מאמץ כדי להכמיני תורה, ולמרות עניויותו הרבה, שלם אבי מדי חדש רבל כסף למורי ורבי, ולשם כך היה על אבי להאמץ כדי להשיג את הסכום הגדול מדי חדש.

פרנסתו של אבי היתה מבנית תנורי חרף בבתי בני עירנו. חרף אחד, היה מחסור בקלט וסיד ומאבי נבצרה האפשרות לשלם למלמד את שכרו. עברו שלשה חודשים והמלמד לא קבל את המגיע לו. יום אחד חזרתי הביתה ובידי פתק מהמלמד, כי אם לא יקבל את שכרו עד למחרת בבקר, לא יוכל עוד להמשיך ללמוד אותי. גם לי משפחה לפרנס, כתב המלמד במכתבו, ואיננו יכולים לגוע ברעב.

בשקבול הורי את ההודעה, חרב עליהם עולםם. למוד התורה שלי היה בשבילם כל תקוותם בחיים, וצער הרעב והמחסור לא הציק להם כמו העבדה שאני לא אוכל יותר ללמוד תורה פראוי. בערב, הלך אבי לבית הכנסת ושמע את אחד מעשירי העיר מתאונן, כי הוא בונה כעת בית לבנו שעומד להנשא בעוד זמן קצר, ומפאת המחסור בחמרי בניה, לא עלה בידו להתקין תנור המום בבית החדש. מוכן הוא, כך אמר העשיר, לשלם ששה רבלים, למי שיעלה בידו להשיג בשבילו תנור ולהתקינו בבית הנבנה. באותם ימים, היה התנור מוצר חיוני, שבלעדיו לא היה אפשר להתקין. בתנור השתמשו לחמום הבית בימי החורף הקרים, שהיו רבים בשנה, וגם לבשול המזון ואפיה.

מיד לאחר התפלה, שב אבי הביתה ושטח את ההצעה בפני אמי: "הבה ואפרק את התנור שבביתנו ואתקינו בביתו החדש של העשיר. כך אוכל להרויח ששה רבלים ויעלה בידי לשלם את שכרו של המלמד של בננו היקר".

במסירות נפש, הסכימה אמי להצעתו של אבי, ואמנם הוא החל בפרוק התנור שבביתנו, לבנה אחר לבנה. לאחר שעות מספר, סים אבי את התקנת התנור בביתו של העשיר, והלה שלם לו על אתר ששה רבלים כפי שהבטיח. בסיום ההתקנה, חזר אבי הביתה עיף ורצוף, אך שמח ומאשר. הוא הושיט לי ששה רבלים ואמר לי: "אמר למלמד שלך, פי שלשה רבלים הם שכר על החדשים שעברו ועוד שלשה רבלים לשלשת החדשים הבאים".

אותו חרף, המשיך הרידב"ז לספר למתפללים שהקשיבו לו בקשב מלא, היה קר במקוחד. רעדנו בלנו מקר ובקשי שרדנו את החרף הקשה, אוגם כל זאת היה שוה בשביל שאיכל ללמוד תורה ולגדל לגאון בישראל.

הרידב"ז סים את ספורו הנפלא ואמר: "בשארית צאת היום מבייתי, כדי להתפלל בבית הכנסת בצבור לטובת נשמת אבי המנוח, ראיתי את הקר העז שבחוץ ונתעתי, אלא שאז נזכרתי במסירות הנפש של אבי ובני משפחתו בחרף המר ההוא למעני ולמען תורתו, ומיד הטרחתי את עצמי אל בית הכנסת. ומה לך לתמה אפוא על בכי, בשעה שזכור אני במסירותם של הורי למעני?" סים הרידב"ז בעינים מצועפות בדמעות.

מאורות

הרב הקדוש רבי אהרן רוקח מבלז ז"ע
ליום ההולולא כ"א במנחם-אב תשי"ז

האדמו"ר הרביעי בשושלת בלז, עמוד צלותהון וישראל, צדיק נשגב, קדוש וטהור, פועל ישועות ומליץ טוב על ישראל. מחדש בית בלז בארץ הקודש לאחר השואה האזמה, בה אבד את כל משפחתו ונותר ביד בעולם, אך המשיך ליקד באמונת אמן בבורא ותפוד.

מצעירותו שקד על דלתי התורה ועוד בבחרותו כתב הגהות על ספר קצות החשן. בקי היה בחלקי השלחן ערוך וכל ימיו דקדק ביותר בהלכה. שמר מכל משקור על מנהגי ישראל והתבטא פעם, כי גם בשנות המלחמה לא החסיר אפילו מנהג אחד. סגורם של ישראל היה ומעולם לא ראה דבר שלילי אצל אדם מישראל. גם כשהיה רואה אנשים חוטאים, מחללי שבתות ומרשיעי ברית, היה ממליץ טוב עליהם ומחפש לסגור עליהם. זהו היה מאין פוהו בכבוד הבריות, השתדל שלא להטריח את הבריות ואם בקש דבר מה ממישהו, היה מתנצל לפניו ומקרכו בכל הברכות. בשנת תשי"ד, כשהגיע ארצה לאחר שנצל בדרך גם ממאדעות המלחמה, שבת בחיפה ושם התענין אם יש שוחט בעיר. החסידים שאפו לקבל את פניו אקרו לו, שהביאו בקיחד שוחט מקחה מירושלים, אלא שהרבי העדיף לאכל משחיטתו של השוחט החיפני, לאחר שפדק את סבינו, כדי שלא לבישו, והדבר עשה רשם עז על כל הצבור. מאז הגיעו ארצה, התעורר ועמל לשקם את חצר הקדש בבלז, ורבים נהרו אליו להתברך מפיו.

יוסיף דעת

בפרשתנו מאריך משה רבנו בשבחא של ארץ ישראל, לעומת ארץ מצרים ממנה יצאו. במצרים אין הגשמים יורדים, אך המים מצויים תדיר בנלוס, וארץ ישראל "למטר השמים שמתהמים", ובה יש השגחה מיוחדת על ידי ה': "ממיד עיני יד אלהים בה מרשית השנה ועד אחרית שנה". ה'רן מביא את דברי חז"ל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, והדר בחז"ל דומה כמי שאין לו אלוה ומסביר זאת, שכל הארצות ניתנו תחת המולות ונעוים על ידי שליחו של הקב"ה, אבל ארץ ישראל אשר עיני ה' בה, אינה מתנהגת כמול אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו וזו מפרנס אותה ומנהיג אותה בעצמו. עדיפותה של ארץ ישראל שאין בה מים והיא נשענת על הגשמים לעומת מצרים המשופעת במים, היא מפני שבארץ ישראל, הגשמים משקים את כל השדות בעמקים ובהרים, ובמצרים רק המקומות הנמוכים מקבלים את מי הנילוס. במצרים צריך התקלאי לטרות להביא את המים לשדהו, ובארץ באים הגשמים מאליהם. מעלות נוספות יש בארץ, באווירה הצח והבריאה ובפירותיה הטובים. יש שכתבו, שמפאת מיקומה הגיאוגרפי של ארץ ישראל, היא לא נועדה לירידת גשמים כלל, אלא שהקב"ה מוריד גשם בארץ לפי משיב בני האדם. לפי האבן עזרא, מצרים עדיפה מארץ ישראל בגשמייה, אולם העושר אינו יציב ובידי ה' להפסיקו בכל רגע, כמו שקרה בשנות יציב בזמן יוסף הצדיק. אולם בארץ ישראל יש השגחה תמידית, ואם יש שנת בצורת אפשר לחזור בתשובה והקב"ה שומע לתפלתו. רבנו בחיי מבאר, שארץ ישראל היא עיקר הבראה וכל השפע יורד אליה וממנה העולם כולו ניזון.

95% מההשטח של מצרים כיום, שגודלה מארצנו פי 50, הם מדבר שומם. כל האוכלוסייה הגדולה, שמונה כיום כשמונים מיליון בני אדם, גרה בעמק הנילוס שבמצרים, שם מרוכזים גם כל השטחים החקלאיים.

והיו דן את כל האדם לכף זכות

אברהם־ליב ואשראנשיל, תושבי העיר קליש היו והידידות ביניהם נמשכה שנים ארוכות. אולם, בעוד שמזלו של אברהם־ליב שפר עליו והוא עשה חיל בעסקיו הפרטיים עד שהפך לעשיר מפלג, לא הצליח אשראנשיל בעסקיו והוא נותר עני וחסר כל.

שנה אחת, הגיעה השמועה לאזניו של אברהם־ליב, כי בעיר המסחר המפורסמת ליפציג, מתקדם יריד מסחרי גדול ובו מצעת סחורה מבקשת בקליש, במחירים נוחים ומזולים. הציע אפוא אברהם־ליב לידידו אשראנשיל, לצאת יחד לליפציג, כדי לרכוש שם את הסחורה המבוקשת בכמות גדולה ולמוכרה בזמנים מרבים בעירם. לצורך הרכישה, נטל אברהם־ליב עמו סכום גדול של חמש מאות זהובים. בדרךם לליפציג הרחוקה שבגרמניה, נכנסו לבית מלון כדי ללון ולהחליף פת. הבקר אור, וכשדבק אברהם־ליב את הפציו נחרד לגלות, כי כל הכסף הרב נעלם בין לילה. הפך אברהם־ליב בדבר ומרגע לרגע הלכה והתחזקה בלבו ההפרה, כי שתפו וידידו אשראנשיל, אותו המיר כאדם ישר דרך, אינו אלא נוכל ורמאי. "הרי הדלת היתה נעולה מאז עליתי על משכבי אמש", חשב בלבו, "והדלת נותרה נעולה עד עתה. ברור הדבר אפוא, שחברי נגב את כספי ומעמיד פני תם". אשראנשיל הכחיש מכל וכל את נטילת המעות ומחסר ברה נאלצו השניים לשוב לקליש בידים ריקות כלעמת שפאו.

הספור הזה גלים בקליש והעיר היתה כמרוקחה. הדעות בעיר היו חלוקות, זה אומר אברהם־ליב חושד בכשרים, שהרי אשראנשיל איש נאמן הוא ואי אפשר להעלות על הדעת שיטל כסף שאינו שלו. וזה אומר, העניות של אשראנשיל העבירה אותו על דעתו, לא עמד בנסיון ונכשל בגנבה.

באותם ימים, פנה ה"חנות־דעת", ברבנות העיר קליש, טרם עלה לרבנות העיר הגדולה ליסא. תבע אברהם־ליב את יריבו לדין אצל הרב, ולאחר דרישה ונקיטה פסק הרב פדיו, כי על אשראנשיל להשבע כי לא שלח ידו במלאכת רעהו. לתדהמת בני העיר הודיע אשראנשיל, כי הוא מסרב להשבע והוא מתחייב לשלם את כל הסכום הנגב בתשלומים חדשיים קטנים. החלטתו התמוהה, גררה גל של שמועות. הפקפוקים על אישיותו החלו לגבר, עד שקמעט פלם נמנו וגמרו, כי אשראנשיל אינו אלא גנב נאלח.

לאחר כשנה, החליט אברהם־ליב לנסות את מזלו שוב בליפציג ובדרכו לשם, עבר בבית המלון בו התאכסן בשנה שעברה. משמים פגו את צעדיו של אברהם־ליב והוא לן בדיוק באותו חדר בו התאכסן אשתקד. כשקם בבקר, נזר אברהם־ליב במארעות שארעו עמו בשנה שעברה, ובבת אחת נזר, ביצד הניח את ארנקו הכבד באישון לילה על אדן החלון הגבוה שבחדר. הושיט אברהם־ליב את ידו אל החלון, וראה זה פלא, הארנק היה מונח שם כפי שהשאירו בשנה שעברה, וכל חמש מאות הזהובים שכנו לבטח בפנים.

נשימתו של אברהם־ליב נעתקה. הוא הבין שחשד בכשרים וגרם עול גדול לחברו, ומהר לשוב על עקבותיו לקליש. מיד עם הגיעו, נכנס אל החנות־דעת ובקול בוכים ספר לו את כל המאורע. כששמע הרב על מציאת האבדה, צוה על שמשו להקחיל את כל הקהל לבית הכנסת הגדול כדי לשמע את דרשתו של הרב. ההכרזה היתה לפלא בעיני בני העיר, וכלם נהרו אל בית הכנסת, איש לא נעדר. בין הפאים, היה גם אשראנשיל, שהיה למשל ולשנינה בעיני בני העיר, והוא נדחק אל פנת בית הכנסת.

"שמעו נא בני העיר!" קרא החנות־דעת בקול מר, "חקמינו זקונים לברכה אמרו, פי המלכות בני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. כלם זוכרים ודאי את הספור שארע בין הסוחר העשיר אברהם־ליב, לבין ידידו אשראנשיל שחשד בגנבת חמש מאות הזהובים. במשך השנה, שלם אשראנשיל סכום נזר מתוך האבדה, למרות עניותו הגדולה, וכלם חשדו בו שהוא עצמו נגב את הכסף. אולם עכשו גלה אברהם־ליב, כי הוא חשד לחנם בחברו וצדיק הוא הנחשד בכל דרכיו. הכסף נשפח ברשלותו של אברהם־ליב ועתה רוצה הוא לבקש את סליחתו של ידידו היקר". לנגד עיניהם הנדהמות של תושבי העיר, נגש אברהם־ליב אל שפתו, כשדמעות מתגלגלות כמורד פניו והוא השתטח מלוא קומתו ארצה למרגלותיו של אשראנשיל ובקש את סליחתו. תדהמתם של בני העיר היתה כפולה, פאשר אשראנשיל סלח במחילה גמורה ולא רצה לטל מאומה מידיו של אברהם־ליב. המאורע היה לשיחה בפי כל בני העיר, כרנו של אשראנשיל עלתה פלאים, והתנהגותו היתה לשעור מסור לכל בני העיר שלמדו כי יש ללמד זכות על כל אדם.

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה והיה עקב תשמעון - עוד רמז על דרך אומרם פקודי ה' ישרים משמחי לב, והוא אומר והיה, השמחה תהיה עקב תשמעון, ופרוש עקב שכר עסק התורה תשמחהו. והוא מה שרמז התנא באומרם מצוה גזרת מצוה וכו' ששכר מצוה מצוה, שהיא השמחה:

כל המצוה - עוד והבאר על פי דבריהם ז"ל שאמרו, בני חיי ומזוני לאו בכותא תליא מלתא אלא במזלא, עד כאן. וכן מאמר משה כאן להם בדבר חדוש, שאם ישראל יתעצמו לשמר ולעשות כל המצוות בכללות יבטחו משלשתם יחד, והוא אומר **כל המצוה** וגו' למען תחיוו הרי חיים, ודביתם הרי בנים, ובאתם וירשתם וגו' הרי מזוני, ארץ ומלוואה וכתים מלאים כל טוב וגו', ומעתה כל המתעצם בשלמות התורה והמצוות מבטח בבני ובחיי ומזוני, וזה לך האות, אברהם שהמזל היה מגיד עליו שלא יהיה לו בנים, ולמד שהתעצם בשלמות בעבודת ה' נשתנה המזל והיו לו בנים:

ולדבקה בו - כבר הקדמנו הקדמות יקרות שקל נשמות עם ישראל הם ממחצב עליו חלק ה', כי כלם דבקים בה' דבתיב ואתם הדבקים בה', ובאמצעות העבדות תתרחק הנפש מדבקותה. וכשישוב האדם לפני ה', יחדר להדבק בו. והוא אומר **ולדבקה** בו פרוש, לדבק בו ענפי הקדשה שצריכין להדבק בו:

דברי הימים

בכ"א במנ"א תשי"ב, הוצאו להורג ברוסיה 13 יהודים חברי הוועד היהודי, באשמת אי נאמנות לשלטון הקומוניסטי.

בכ"א במנ"א תרס"ח, רכש הרשב"ב מליובאוויטש את בית רומנו בחברון, באמצעות רבי שמעון הויזמן. לאחר כמה חודשים נרכשה גם החצר הסמוכה שהיתה שייכת למשומד ותכנו לבנות בה מסגד, ולאחר המכירה מת במיתה חטופה.

בכ"ב במנ"א ה'נ"ח, נהרג על קידוש ה' רבנו מרדכי ב"ר הלל, בעל ספר "מרדכי" על הש"ס.

בכ"ב במנ"א תש"ב, נשלח היהודי הפולני יאנוש קורצ'אק, שייסד בתי יתומים רבים והתמסר למען שיקום ילדים. הוא דחה הצעה להינצל לבדו, ובחר ללכת לטרבלינקה עם היתומים הי"ד.

ביום זה בשנת תשס"ג, בוצע בירושלים פיגוע תופת בידי מחבל מתאבד, באוטובוס קו 2 שחזר מהכותל המערבי. נרצחו 23 יהודים הי"ד, ובהם ילדים רבים רח"ל, ונפצעו למעלה מ-130.

בכ"ג במנ"א תש"ב, החלו הגרמנים בחיסול קהילת ראדום. כשמונת אלפי יהודים נשלחו להשמדה בטרבלינקה, הי"ד.

כ"ד במנ"א הוא יום שמחה כמובא במגילת תענית, שבו חזרו לרון כדני התורה, לאחר שהחשמונאים גברו על מלכות יוון. במסכת בבא בתרא מובא, שהיה הדבר בכ"ד בטבת.

מטעים

וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ (ט.י.)

חז"ל אמרו, מדה טובה מרבה ממדת פּרענות. העובד מאהבה וזכר הקב"ה לאלפים דור והחוטא רק ארבעה דורות, רמז לזה תבנית לך שמטעמות בריבועי, לרמז על ארבעת הדורות שזוכר ה'.

וְכָל-מְדוּלֵי מִצְרַיִם הִרְעִים (טו.א)

תבת מדולי מטעמות בטעם משרת וצריח להפירה עם תבת מצרים, וההוכחה לך שבת הרעים מוספת על מדולי ולא על מצרים.

וַיַּעֲבֹד וַיַּרְעִבָךְ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת-הַמֶּזֶן (א.ח)

תבת ויעבד, משמעותה עניו ולא לשון הרמת קול. ולכן יש להגיש את המזון ולפנות את היד. וכן כאשר יוד משה מן ההר, אמר ליהושע: אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שמע, תבות ענות הראשונות משמעותן הרמת קול והאחרונה לשון עניו. הלמ"ד של ויאכלך בשוא נע.

ממרים הייתם עמי' (טז.ב)

בחלק מהספרים המ"ם של ממרים זעירא, ומשה רמזו כאן שעד מתן תורה המרו את פי ה' באפן זעיר, לעמת מה שהמרו את פי לאחר מכן.

מדגש

חיוב ברבת המזון נלמד מפרשתנו, שנאמר: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבְרַבְתָּ אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ". הנסח המקביל בברבת המזון לומר: "מִדְּדָה הַמְלָאָה, הַפְתוּחָה, הַקְדוּשָׁה וְהַרְחֵבָה". תבת 'הקדושה' נראית חריגה לעמת התארים הקדומים ואילו שאחריה, ולכן כתב רבי ברוך עפשטין ועוד רבים, שיש לרסם: 'הקדושה' במקום 'הקדושה', והאות גימ'ל התחלפה באות קו"ף שהן מאותו מוצא בחו. כך נהג רבי שמואל סלנט וכן הנרסה בסודור הפעליש-טוב. נמצא גם פנקס וכן של חסיד ותיק שראוה בן בסדורים קדמונים, ולדבריו מדפים עם הארץ אחד לא ידע את פונת המלה 'הקדושה' ולכן תקן מועתו ל'הקדושה'. יש שערערו על השערה זו, כי אם כן היתה התבה צריכה להיות סמוכה ל'המלאה' שדומה לה.

ממלה

עני אחד שהיה מטפל בבנים רבים וכיסו ריק, קרא פעם בפרשתנו, פרשת עקב, את הפסוק "וַיִּבְרַךְ פְּרִי-בְטֶנֶךָ וּפְרִי-אֲרָמְתֶךָ" ואמר בחינה מר: מפני מה העני מטפל בדרך כלל בילדים רבים, ואילו העשירים ביסס מלא וילדיהם מעטים? מפני שהעני מודרו במוציא שבת להבדיל ואומר "זרענו וכספנו ירבה בחול". אומרים לו בשמים, מקדם מדי ואשרי המאחרים לצאת מן השבת, קח זרע בשפע. העשיר לעמת זאת מאריך בשלחנו, וכשבא אומרים לו: העניים לקחו את כל הזרע, לך נותר רק כסף...

אשה אחת באה אל רבי אליהו אליעזר דסלר, ובכאב ספרה לו על כך שנשארה גלמודה בעולם, לאחר שכל משפחתה נכחדה בשואה האיומה. בין הדברים הזכירה האשה, כי יתכן ונותר לה רק אחד משארי בשרה הרחוקים, שמתגורר באנגליה בעירה נדחת. תקופה קצרה לאחר מכן, נסע הרב דסלר לאנגליה, לשם היה נוסע לעתים תכופות כדי לעמד מקרוב על המצב הרוחני של מוסדות החינוך שעמדו תחת הנהגתו, וכדי להפיס את דעתה של האשה השבורה, נסע במשך שנים עשרה שעות רצופות כדי לחפש את קרוב משפחתה, לקשר ביניהם ולשמוח את לבם.

רבי ברוך מרדכי שטרני מורשה, היה עשיר מפלג וכגדל עשירותו כך גדל מעשיו הטובים ומדת הכנסת האורחים שלו. עניים עשו בדירתו כבתוך ביתם והוא לא הקפיד כלל. הוא עצמו התנהג בפשטות, עד שהעניים לא זהו אותו כבעל הבית ונחשבוהו לאחד מן האורחים הרבים. אמרו עליו, שאם עלה בידו לנחך על מטה בביתו, אין זה מפני שעלה על מטהו שלו, אלא מפני שעלה בידו למצא מטה טרם יקדימו אחד האורחים... פעם, התאכסן בביתו עני אחד, אכל וכן שם במשך שבועות אחדים. האורח לא הכיר את בעל הבית וחשב כי גם רבי ברוך מרדכי הוא איש זר המתארח בכותו בבית, ולכן פנה אליו ושאלו בתמימות: "אמר נא, האם לא יקפידו עלי אם אשאר כאן עוד כמה ימים?" משך רבי ברוך מרדכי בכתפיו ואמר: "נראה לי שתוכל לשהות כאן כמה שתרצה. גם אני שוהה כאן כבר תקופה ארוכה, ואף אחד אינו מעיר לי מאומה..."

אל רבי שמחה בונים מפשיסחא, באו כמה חסידים והתלוננו על רב עירכם שיושב כל הזמן בחדרו, שוקד על התורה ועל העבודה ואינו נחלץ למען בני העירה שרבים מהם בצרה ובמצוקה. לשנפגש רבי בונים עם רב זה, שאלו: "עקב אבינו שלא מלאכים לעשו, וחז"ל אמרו שמלאכים ממש היו. והרי היו לו לעקב אבינו משותים ועבדים, למה היה צריך להטריח מלאכים? לא ענה הרב מאומה והרבי הסביר: "שמע נא ואגידה לך. כדי לעשות טובה ליהודי, ראוי להטריח אפלו מלאכים."

עמד פעם רבי יהושע השיל פרנקל, רבה של קומרנא ובנו של ה"ברוך-טעם", בבית הכנסת, ושמע כמה מתפללים שמשוחחים ביניהם על מכסת האנשים שגיסו לצבא הנכרי. בין הדברים שמע הרב, כי כל האנשים בעלי המזון פדו את עצמם ורק צעיר אחד, שהיה עני ומסכן, נועד להשלח לצבא בעבודת פרך. נחרד הרב ואמר: "ביצד שותקים אתם וגורמים לאדם מישראל להטמע בין הנכרים?" החלו המתפללים להתנצל וספרו, כי הצעיר רחוק מתורה ונבער מדעת, ואין ביכולתם לפדותו לאחר שפלם כבר תרמו למעלה מיכולתם. פתח הרב את ארון הקודש, נטל את הפתח שעל ספר התורה שהיה עשוי מכסף טהור ואמר: "תורה הקדושה. את הפאר של ישראל ואין את צריכה לעטרת כסף, אקח את הפתח שלך כדי לפדות צעיר מישראל מדי הגויים, וכאשר ירחיב ה' לנו, נחזיר לך את פתריך". אמר ועשה, משפן את הפתח ופדה את הצעיר. לאחר שעלה בידו של הרב להצילו, תהה על קנקנו וראה כי באמת עם הארץ גמור הוא. החל הרב לדבר על לבו ואמר: "ראה נא בני, הסרתי את פתח התורה בשבילך, ואיך אשא פנים לתורה אם תגדל ללא תורה ודרך ארץ? דבריו היוצאים מן הלב פעלו על לבו של הצעיר והרב התמסר למענו, עד שנעשה אדם ישר והגון. על מצבתו של רבי יהושע השיל נחרת: "אהבת ישראל באמת היתה קבועה בלבבו, כל ימיו היה גומל טוב לנדבאי לב".

רבי נחום מהורודנא היה צדיק נשגב ובעל חסדים גדול. פעם ישב עם בני משפחתו בסעדת ליל שבת ובאמצע הסעדה נכנס אליו נער אחד, אותו שלח רבי נחום לסעד בביתו של אחד מתושבי העיר. התפלל רבי נחום ושאל את הנער: "מדוע לא הלכת לביתו של המארח שממתין לך?" השיב הנער: "הגעתי לביתו של העשיר, אולם בהצרו מסתובב כלב גדול ונבהלתו ממנו". מנהגו של רבי נחום היה, להאריך בשלחן השבת בשירות ותשבחות, אולם למען הנער קצר את סעדתו, ברה ברבת המזון והלך ללוותו עד ביתו של העשיר, ולא די בכך, אלא המתין בחוץ שעה ארוכה, עד שהנער סים את הסעדה והוא לוהו בחזרה לאכסניתו.

"כי תאמר בלבבך רבים הגויים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם" - מתי נזכה לישועת ה' במלחמה?
כאשר נאמר בלבבנו שאין בכוחנו לנצח את הגויים בדרך הטבע, רק בדרך נסית, ולא נסמוך על 'כחי ועצמי ידי'.

(המהרש"ם מבערז'א)